

შარი ხმაურობა ბაყაყების ყიყინზედ არ შეგეცვალოს. მოძრაობა და მარტო მოძრაობა არის, ჩემო თერგო, ქვეყნის ღონისა და სიცოცხლის მიმცემი...“

თერგივით იცხოვრა მან ამ ქვეყანაზე: ქართველი ხალხის განმანათლებელი, ერის მოჭირნახულე, მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევრის ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მეღროშე და ბელადი, გენიალური მწერალი, საზოგადო მოღვაწე, კაცი, თავისი ნებით მისული სამშობლოს სამსხვერპლოზე.

კაცი მზესავით ნათელი და კაცი დღესაც თერგივით მქუხარე.

აი, ვინ არის ილია ჭავჭავაძე!

„ოხ, ღმერთო ჩემო! სულ ძილი, ძილი, როსლა გვეღირსოს ჩვენ გაღვიძება?!“ — კითხულობდა კაცი, რომელსაც თავად ერთი წუთი არ უძინია, ისე გალია სული სამშობლოს სამსახურში.

„მამულო საყვარელო, შენ როსლა აყვავდები?!“ — კითხულობდა იგი და ჰა, ხედავდეს ნეტავ საქართველოს, წაღმა შემობრუნებულს.

ესმოდეს ნეტავ საფლავში:

შვილთა დაღადი!

ჟამთა დაღადი!

ქვათა დაღადი!

იცოდეს ნეტავ, რომ ვიდრე არაგვი წინამურთან არ ავა აღმა, მის ნათელ შუბლზე არ ჩაქრება შუქი მარადი.

მზესა და გენიოსებს ორი საერთო თვისება აქვთ: ორივე საოცრად ნათელია და ორივე სიცოცხლის შემოქმედი. ახლა მე მზეზე კი არა, აკაკიზე მოგახსენებთ.

აღბათ, 7 თუ 8 წლის ვიქნებოდი, კარგად არც კი მახსოვს, აკაკის „განთიადი“ რომ მასწავლეს, ვისწავლე და გავეოცდი იმიტომ კი არა, რომ აკაკის გენიოსობა შევიგრძენი, არა — ავხედე ცას და ფირუხის ფერი იყო, დავხედე ხმელეთს და ზურმუხტის ფერი იყო, სამშობლოსათვის რომ უნდა მოემკვდარიყავი, ეს დედისაგან ვიცოდი და გამიკვირდა: ასე თავისუფლად, ასე უბრალოდ, ასე გასაგებად ამას ხომ მეც ვიტყვი-მეთქი... და აი, უკვე 40 წელია ვეჯიბრები აკაკი წერეთელს, რომ „განთიადის“ მსგავსი ერთი ლექსი მაინც დავწერო და ბოლოს მივხვდი, რომ მთელი ჩემი შემოქმედება ამ ლექსის ერთი სტრიქონის ფასადაც არ ღირს.

და მე კიდევ მეტს მივხვდი, კერძოდ, იმას, რომ „განთიადი“ კაცის დაწერილი არ არის. ასეთ ლექსებს ადამიანები არ წერენ, ეს მათ ძალ-ღონეს აღემატება. დიახ, ეს ლექსი ღვთის ბაგიდან არის გამოსული და ნაკარნახევი.

ერი და ერისკაცი ზიარჭურჭელსა ჰგვანან, ისინი ერთმანეთს ავსებენ და აცოცხლებენ.

ვინ იცის, იარსებებდა თუ არა დღეს ქართული ენა და საქართველო, მეცხრამეტე საუკუნეში ილია, აკაკი, ვაჟა და იაკობი, ეს ოთხი მესია, რომ არ მოვლენოდნენ მას.

ვინ იცის, ჩატარდებოდა დღეს ეს სახალხო ზეიმი თუ არა, მადლიერ ქართველ ხალხს რომ არ ეგრძნო, არ დაეფასებინა და უკვდავების შარავანდელით არ შეემოსა მათი ნათელი შუბლი და საქმე.

როგორც დღე მისდევს დღეს, ისე მოდიან თაობები და ცვლიან ერთმანეთს, მაგრამ აკაკი, ბუღბული საქართველოსი, შუამავალი ცისა და მიწისა, უცვლელია. იგი ყოველ დილით ამოდის საქართველოს ცაზე ბრდღვიალა მზესავით, რომ ნათელი მოჰფინოს სულ ახალ და ახალ თაობებს.

რამდენიმე წლის წინ თურქეთის საზღვარზე ვმსახურობდი მე-საზღვრედ. იქ, აჭარის მთებში ერთი ლამაზი სოფელია. ამ სოფელს მდინარე ჭოროხი ჰყოფს შუაში, ერთი ნახევარი სოფლისა ჩვენია, მეორე ნახევარი — თურქეთისა. სწორედ იქ გახლდით საზღვრის ინსპექციაზე. ერთ დღეს ორი ჯარისკაცის თანხლებით საზღვრის წინა

ხაზზე გავედით. ზედ ჭოროხის პირას თურქებს სკოლა აქვთ, სადაც ქართველი ემაწვილებიც სწავლობენ. ნაპირს რომ მივაღექით, შესვენება ჰქონდათ ბავშვებსა და დაგვინახეს თუ არა, თავის ნაპირს მოაწყდნენ, როგორც შავგვრემანი, ალბათ ქართველად შემიცნეს. მერე ბავშვებს ერთი თეთრსაყელიანი პატარა ბიჭი გამოეყო, მდინარეში ნავივით შემოცურებულ ვეებერთელა ლოდზე შედგა, ორივე ხელი ცისკენ აღაპყრო და ხმის კანკალით თავანკარა ქართულით დაიწყო:

ცა-ფირუზ, ხმელეთ-ზურმუხტო,
ჩემო სამშობლო მხარეო,
შენი ვარ, შენთვის მოვკვდები,
შენზედვე მგლოვიარეო...

ასკერმა ლექსის თქმა ბოლომდე არ აცალა, გარეკა ბავშვები, იმ წუთში გული თუ არ გამისკდებოდა, არ მეგონა. ვიდექი და უსირცხვილოდ ვტიროდი გაკვირვებული ჯარისკაცების წინაშე.

დიდი ილიას ნეშტს აკაკი ასეთი სიტყვებით გამოეთხოვა:

— თუ საქართველოს სიკვდილი არ უწერია, მაშინ იმასთან ერთად შენც უკვდავი იქნები და თუ სასიკვდილოა, როგორც ზოგიერთებს სურთ და ჰგონიათ, მაშინ ნეტავი შენ, რომ მაგ შენი სიკვდილით წინაუსწარ მის სიკვდილს და თვალთ ვეღარა ნახავ!

დღეს მე მინდა მისივე სიტყვები ასე დავუბრუნო აკაკი წერეთელს:

— შენ, ჩვენი ერის სინათლე და სიამაყე, საქართველოს სიკვდილი არ უწერია თუნდაც იმიტომ, რომ ერს შენისთანა კაცი გაუზარდა და დაუტოვა, როგორც სიმბოლო უკვდავებისა და მარადისობისა!

მცირერიცხოვან, ანუ, ეგრეთ წოდებულ, პატარა ერებს დიდი გული აქვთ. აქედან გამომდინარე, ტკივილებიც და სიხარულიც შესაბამისად დიდი გააჩნიათ, და ამიტომ ყველაფრის გულთან ახლოს მიტანა იციან.

როგორც ირკვევა, მცირერიცხოვანი ერების ადგილი და ფუნქცია კაცობრიობის განვითარების ისტორიაში ადრევე განსაზღვრა ბუნებაში, რაკი არ აღჭურვა ისინი გლობალური, ზებუნებრივი ფიზიკური და ეკონომიკური შესაძლებლობებით. სამაგიეროდ, ზოგიერთი მათგანი, გაუგონარი თავდაცვის უნარით, სხვადასხვა ჭირთა და სენთა მიმართ მძლავრი იმუნიტეტით დააჯილდოვა — მისცა მათ ანბანი, ენა ხატოვანი, გონიერება და ძირითადად სულ სხვა მისია დააკისრა: კერძოდ ის, რომ სულიერი საზრდო მიეცათ ადამიანებისათვის.

ეფიქრობ, სწორედ ასეთი ერების რიგს მიეკუთვნება საქართველო.

სხვანაირად ვერც მე და ვერც თქვენ ვერ დავასაბუთებდით ამ ერთ მტკაველ მიწაზე ფარნავაზ განმანათლებლის, იაკობ ცურტაველის, დავით აღმაშენებლის, რუსთაველის, გურამიშვილის, საბა-სულხანის, ბარათაშვილის, ილიას, აკაკის, გოგებაშვილის, ვაჟას, გალაკტიონის და სხვათა დაბადებას.

ძნელი დასაჯერებელი და დასასაბუთებელი შეიქნებოდა ჩვენი დღევანდელი იუბილარის ქებათა ქებაც.

ჩვენ ხშირად გვემინია სიტყვა გენიოსის ხმარებისა. საშიში არაფერია, იგი ასეა განმარტებული ლექსიკონში:

„უდიდესი შემოქმედებითი ნიჭის მატარებელი ადამიანი“.

საშიში მხოლოდ ის არის, რომ ეს განმარტება ვინმე უღირს ადამიანს არ მივუსადაგოთ, თორემ ნიკო ლორთქიფანიძის მიმართ ეს განმარტება იმდენად ბუნებრივია და სისხლხორცეული, რომ ხანდახან გიკვირს კიდევაც, ნუთუ ეს არ იცოდნენ მისმა თანამედროვეებმა, ნუთუ თავიდანვე ვერ გრძნობდნენ ამას!

მართალია, ნიკო ლორთქიფანიძის ბევრ თანამედროვეს ვერ დაემდურები მისი ხალასი ნიჭის, ნოვატორობის, დახვეწილი სტილის და მაღალმხატვრული აზროვნების განსაცვიფრებელ ლაკონურ ფორმებში გამქდავენების უნარის შეფასებასა და აღიარებაში... და მაინც გაუგებარი რჩება არა ის ზედმეტად მშვიდი, აუღელვებელი ატმოსფერო, რომელიც ბატონი ნიკოს გარშემო სუფევდა, არამედ